

SI ELS INTEL·LECTUALS XINESOS NO PODEN CRITICAR EL GOVERN, ALESHORES... DE QUÈ PARLEN?

DAVID OWNBY

Catedràtic del Centre d'Estudis d'Àsia Oriental
i del departament d'Història, University of Montreal

Tot i que els periodistes occidentals se centren amb raó en els esforços del Govern xinès per reprimir i censurar les opinions contràries al règim, la imatge que sovint s'imposa sobre la pluralitat de pensament a la Xina és incompleta, enganyosa, i no aconsegueix copsar la complexitat del panorama general actual. Al llarg de les quatre dècades de reforma i obertura econòmica, a la Xina s'ha desenvolupat un escenari intel·lectual plural i dinàmic, que ha participat del procés d'obertura a la globalització i al lliure mercat. Per fomentar la competitivitat, el Partit-Estat¹ ha fet inversions enormes en les millors universitats del país i ha potenciat l'intercanvi acadèmic amb el món occidental. Per aquest motiu, s'ha promogut també l'ús d'Internet, cosa que, malgrat les limitacions imposades pel «Gran Tallaforcs Digital» xinès, ha facilitat la circulació d'idees i ha accelerat el desenvolupament econòmic. A més, i tret de notables excepcions, durant una bona part del període de reforma i obertura el Govern xinès s'ha abtingut de mantenir un ferri control sobre el que pensava i deia el poble xinès en el seu dia a dia, si més no, en comparació amb l'època de Mao.

En conseqüència, avui hi ha centenars d'intel·lectuals xinesos que no són ni dissidents ni propagandistes del règim, sinó que aborden els assumptes d'actualitat en mitjans digitals i en paper amb l'esperança d'influenciar altres intel·lectuals, el públic general o fins i tot el Govern. No són «intel·lectuals públics» en el sentit occidental, perquè l'esfera pública xinesa està subjecta al control de l'Estat i, a més, hi ha temes que els intel·lectuals xinesos no poden tractar sense córrer perill. Tanmateix, abans

que Xi Jinping arribés al poder –i en certa manera, també després– els anomenats «ne-ocofucians» podien manifestar el seu acord, per exemple, amb l'afirmació de que al segle xx la Xina havia comès un error en centrar-se en els conceptes occidentals de socialisme i democràcia. A més, els liberals xinesos podien defensar que els partits revolucionaris havien perdut la seva utilitat històrica i que havien de plegar per deixar pas a d'altres règims on es respectin el dret a la propietat, les constitucions i la societat civil. Aquesta mena de temes s'abordaven de manera oberta i sense restriccions en llibres i revistes, i eren objecte de debat en fòrums i grups de discussió en línia.

Sabem però que Xi Jinping no és gaire amic del pluralisme intel·lectual, segurament per la seva proximitat al pluralisme polític, i, des del 2013, ha intentat fermar curt als intel·lectuals xinesos i reimposar la disciplina ideològica. Si bé no ho ha aconseguit del tot, el to general del discurs dels intel·lectuals xinesos s'ha desradicalitzat. Els liberals que abans reivindicaven els drets humans i l'Estat de dret ara ocupen espais marginals; encara reivindiquen aquests valors, però des d'espais marginals d'Internet, ja que el Govern els tanca els comptes de les xarxes socials. Resulta paradoxal que molts liberals xinesos hagin esdevingut fervents defensors de Donald Trump, al sentir-se atrets pels atacs de l'expresident estatunidenc a la correcció política, i que dediquin més temps a criticar a d'altres liberals xinesos més d'«esquerres» que ells en comptes de reprendre el Govern xinès, per la seva nova deriva autoritària.

Però, si els intel·lectuals xinesos no poden criticar el Govern, aleshores de què parlen i per què val la pena llegir el que escriuen? Abans de res, cal dir que avui a la Xina encara és possible

1. N. de l'E.: l'autor emprà al text original l'expressió «Party-State» com a reflex de la simbiosi existent entre ambdós conceptes a la Xina i la participació d'organismes, atribucions i funcions.

escriure coses interessants sobre les desigualtats existents en la societat, el sistema educatiu xinès, el mercat de l'habitatge, les iniciatives reformistes estatals, les relacions entre la Xina i els Estats Units o fins i tot, sobre el suport de la Xina a Rússia en el marc de la guerra d'Ucraïna, sense que això comporti problemes per a qui ho expressa, sempre que s'eviti la crítica directa a Xi Jinping o al Partit-Estat. El més important a tenir en compte és que molts intel·lectuals xinesos no es veuen a si mateixos com a dissidents, ni tan sols com a crítics, sinó com a «proveïdors de contingut» per a Xi i el partit, i per tant, el seu objectiu és influir el missatge del Partit per a que reflecteixi les seves pròpies conviccions. N'és un exemple l'eslògan «El somni xinès» promogut per Xi, llençat a l'inici del seu mandat. El lema, força imprecís al començament, emfasitzava la grandesa nacional i la idea de substituir el somni americà per alguna cosa millor, encara per definir. I des de llavors, molts intel·lectuals xinesos, ja siguin liberals, de la nova esquerra o neoconfucians, han intentat ajudar a definir el somni xinès a través dels seus escrits, tant directament com indirecta.

El quid de la qüestió aquí és la legitimitat del règim, més enllà de l'eslògan polític. Xi Jinping i el Partit Comunista voldrien atribuir-se el mèrit de l'emergència de la Xina, però molts xinesos sospiten que l'obertura a la globalització i l'esperit empresarial expliquen millor l'èxit xinès que el pensament de Xi Jinping, un escepticisme que podria acabar minant el suport popular cap al règim. Xi i el Partit-Estat en són conscients i, per aquest motiu, durant el procés de reforma i obertura econòmica, les autoritats es van esforçar per vincular l'auge de la Xina amb la grandesa de la civilització tradicional xinesa, posant èmfasi en la idea de continuïtat, allà on Mao Zedong recalcava la ruptura amb el passat, i reivindicant així el nacionalisme i la tradició. Molts intel·lectuals xinesos consideren que aquest èmfasi en la continuïtat els obre una oportunitat per fer aportacions, ja que en molts casos, són millors coneixedors de la història, la cultura i la civilització de la Xina que el

Partit, i expressen el seu desig de contribuir a donar forma a un missatge ideològic que tingui repercussió en el poble xinès i que alhora, allunyi al règim de perills com el nacionalisme, el populisme o el retorn a l'apologia de la ideologia revolucionària de Mao.

Yao Yang (1964), un reconegut economista de la Peking University, director del Centre d'Investigacions Econòmiques de la Xina i degà de l'Escola de Desenvolupament Nacional (un important *Think Tank* governamental) n'és un exemple. Durant tota la seva carrera, Yao ha estat un economista pràctic, que s'ha ocupat d'assumptes tècnics relacionats amb la mercantilització i la privatització, i un pensador amb una perspectiva àmplia i compromès amb la justícia social, prenent com a inspiració a l'economista i filòsof indi Amartya Sen (1933). És pragmàtic més que no pas ideològic, i el seu objectiu principal és la modernització del país, que en darrera instància, inclou l'assoliment de la democràcia i de la societat civil.

Paradoxalment, l'ascens de la Xina i l'aparent declivi d'Occident en paral·lel, han frenat la modernització del país. A Occident, l'auge del populisme i les polítiques identitàries han fet que les democràcies es percebin cada cop més com a poc flexibles i ineficients, mentre que a la Xina, l'hipernacionalisme de Xi Jinping ha fomentat l'adopció dels «models xinesos» liberals que menystenen els valors universals. En vista d'aquests resultats no desitjables, Yao Yang, el pragmàtic, va intentar crear un confucianisme liberal per al segle XXI que fos capaç d'abordar els problemes globals a la Xina i arreu.

La seva tesi, adreçada als intel·lectuals però també al públic en general, la conformen un seguit d'elements interconnectats. Per començar, considera que el liberalisme fracassa a Occident perquè la política de consens ha donat pas a l'afany per l'igualitarisme absolut, tal com es manifesta en la política identitària i la victimització. Mentre que molts intel·lectuals xinesos celebren el declivi del liberalisme occidental, per a Yao Yang, això és un desastre ja

que implica que el liberalisme esdevé cada cop més impossible d'assolir a la Xina. És per això, que Yao recupera el pensament xinès anterior a la dinastia Qin i sosté que un confucianisme revisat, ben entès, podria esdevenir també una guia per al liberalisme occidental, gràcies a que accepta les diferències individuals, tant en termes de les capacitats innates i l'esforç esmerçat, així com també l'establiment de jerarquies socials i polítiques basades en el mèrit. L'argumentació de Yao no és la d'un nacionalista cultural, sinó que l'autor llença un missatge als liberals occidentals tot dient-los «tots som ciutadans del món, amb problemes comuns, i a la Xina he trobat quelcom que us podria ajudar». Per descomptat, sap que és poc probable que els liberals occidentals el llegeixin i és per això que en la pràctica, el seu missatge s'adreça als liberals xinesos, a qui sembla voler dir que encara hi ha esperança.

Yao atribueix també l'èxit de la Xina durant el període de reforma i obertura econòmica al retorn del país a les seves tradicions i, per tant, al confucianisme. La seva argumentació és que quan Deng Xiaoping va instar els xinesos a «travessar el riu temptejant les pedres» –és a dir, experimentant–, els xinesos van recuperar el pragmatisme i l'esperit emprenedor, una dinàmica a la qual el Govern va donar suport amb la creació d'un Estat meritocràtic. Des de

la seva perspectiva, el que passava en un nivell més profund i de manera inconscient, era que la Xina esdevenia confuciana una vegada més.

Tanmateix, Yao no està content amb la Xina actual, perquè l'Estat no ha adoptat realment les idees del confucianisme, sinó que les fa servir com a pretext per exercir l'autoritarisme. Vol que el liberalisme reïxi tant a la Xina com a Occident i sosté que el germen per a un futur liberal es troba en la tradició confuciana xinesa, reinterpretada i redissenada. És a dir, Yao és partícip dels esforços per vincular el somni xinès amb la civilització tradicional xinesa.

El 2 de juliol de 2021, Yao va publicar l'article «The Challenges Facing the Chinese Communist Party and the Reconstruction of Political Philosophy»² a la plataforma en línia del prestigiós *Beijing Cultural Review*. El text constitueix un bon resum dels arguments de Yao sobre la rellevància del confucianisme, i conclou que «el marxisme en la seva forma original, no és adequat com a guia ideològica per al gran rejueniment de la nació xinesa; el que cal és desenvolupar un marxisme del segle XXI durant el procés d'aquest rejueniment. A més, el marxisme és un producte de la civilització occidental, i perquè la nació xinesa ocupi el seu lloc dins la civilització mundial, ha d'oferir al món una cultura creada per la Xina».

Yao Yang és un dels molts intel·lectuals xinesos que voldrien forjar el futur de la Xina sense seguir les directrius del Partit-Estat, però sense haver-se d'exiliar ni ser empresonat per dissident. Desconec si Yao i els que pensen com ell són escoltats per l'Estat xinès –ni si ho són la majoria dels intel·lectuals occidentals–, però aquests pensadors fan el que poden per ajudar la Xina i el món.

2. N. del E.: és possible accedir a una versió traduïda de l'article citat en el blog *Reading the China Dream*, que és la font imprescindible per accedir al pensament dels intel·lectuals a Xina, a través de textos seleccionats i traduïts a l'anglès. L'enllaç a l'article és: <https://www.readingthechinadream.com/yao-yang-on-rebuilding-chinas-political-philosophy.html>

